

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Verslag nationale dialoog over wolven in Nederland

Baarn, 25 september 2023

Aanwezigen:

Agractie	Nationaal Park De Hoge Veluwe
Animal Rights	Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer (NOJG)
ARK Natuurontwikkeling (ARK)	Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP)
BIJ12	No Wolves Benelux
De Faunabescherming	Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders (Platform KSG)
Dierenbescherming	Staatbosbeheer
Farmers Defence Force (FDF)	Stichting Annemieke
Federatie Particulier Grondbezit (FPG)	Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland (VGSN)
FREE Nature	Vereniging Natuurmonumenten
Koninklijk Warmbloed Paardenstamboek Nederland (KWPN)	Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging	Zoogdierenvereniging
Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Natuurtoezicht (KNVvN)	
Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO)	
LandschappenNL	

Inleiding

Door de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) is een dialoogtraject rondom wolven in Nederland georganiseerd, op verzoek van demissionair minister Van der Wal (Natuur en Stikstof). Het doel van dit dialoogtraject is om gevoelens, meningen, perspectieven en ideeën rondom wolven in Nederland op te halen. En bouwstenen op te halen voor een advies van de RDA aan de minister over wolven in Nederland. Het gaat over wat de deelnemers belangrijk vinden, welke waarden, normen en ervaringen er zijn.

De RDA organiseert hiervoor in totaal vijf bijeenkomsten verspreid door het land. Twee bijeenkomsten met (landelijke) organisaties die betrokken zijn bij wolven en drie lokale bijeenkomsten met bewoners uit de regio. Genodigden zijn organisaties en mensen die in de praktijk te maken hebben met wolven, zoals belangenorganisaties, actiegroepen en bewoners in gebieden waar wolven voorkomen.

Naast de dialoogsessies doet de RDA breder onderzoek naar de vraag: (hoe) kunnen we samenleven met wolven in Nederland? In binnen- en buitenland wordt informatie verzameld van eerdere ervaringen en experts. De uitkomsten van zowel het dialoogtraject als het bredere onderzoek gebruikt de RDA voor het advies over wolven in Nederland aan de minister van Natuur en Stikstof.

Eerste dialoogsessie

Op 25 september zijn (landelijke) organisaties met elkaar in gesprek gegaan over wolven in Nederland tijdens de eerste dialoogsessie. Centraal stond de vraag: (hoe) kunnen we samenleven met wolven in Nederland? In voorbereiding op deze dialoogsessie is via internetconsultatie bepaald over welke deelt thema's de genodigden in gesprek wilden gaan. Hieruit zijn vijf thema's gekozen waar de verschillende deelsessies over in gesprek gaan.

Bevindingen deelsessies eerste dialoog

Thema: beheer van wolven

De deelnemers sluiten niet uit dat onder bepaalde omstandigheden ingrijpen en beheersen nodig kan zijn. De omstandigheden liggen voor de aanwezigen wel ver uiteen. Een model van een soort minimale moeite of stringente voorwaarde voordat je mag ingrijpen kan een gemeenschappelijke grondslag bieden voor eventueel handelen. Ook keuzes voor het bepalen van het leefgebied van wolven lopen uiteen. Bepalen wolven hun eigen leefgebied of de mens? Het is belangrijk hierin keuze te maken voordat de populatie uit de hand loopt.

Thema: bescherming van mensen en andere dieren tegen wolven

Er is overeenstemming dat mensen zichzelf en hun dieren tegen wolven moeten beschermen. De mate waarin dat zou moeten verschillen tussen de deelnemers. Belangrijk is dat er betrouwbare informatie is waarom bescherming nodig is. Wanneer zijn wolven gevaarlijk en waarom? Er zijn verschillende perspectieven over de gewenste harmonie tussen mens, dier en natuur. Keuzes hebben te maken met de inrichting van Nederland. De verdeling tussen natuur, woningen, landbouw, etc. Wolven moeten in de natuur blijven, niet ergens anders.

Thema: imago van wolven

Er wordt binnen de groep verschillend aangekeken tegen wolven. Grofweg zijn er twee uitersten: 1) Wolven zijn een mooie aanvulling in de Nederlandse natuur, en 2) Wolven vormen een probleem/gevaar voor de veiligheid van mens en dier. Er is geen gemeenschappelijk beeld van de situatie waarin wolven voor problemen zorgen. Wetenschappelijke informatie wordt gewantwoord wanneer deze de eigen opvatting of ervaring tegenspreekt. Het gedrag van wolven bepaalt hoe mensen tegen wolven aankijken. Wolven worden gezien als slimme en wilde dieren. Bij sommigen leeft het idee dat wolven onderdeel zijn van een geheime agenda: de rewilding die boeren en jagers in Nederland moeten dwarsbomen.

Thema: bescherming van wolven

Het gesprek over de bescherming van wolven gaat verder dan de juridische status van wolven. Het vertrekpunt van bescherming van wolven is bescherming van de natuur. Voor bescherming van wolven moet hun habitat verbeterd worden door verbindingszones, ecoducten en rasters. Op die manier ontstaan gebieden waar wolven wel of niet welkom zijn. Bescherming van wolven betekent ook bescherming van het schaap. De aanleg van de juiste hekken en rasters is hiervoor nodig. Moet Nederland leren samenleven met wilde dieren en het risico dat er dan af en toe een gehouden dier gegeten wordt accepteren?

Thema: rol van wolven in de natuur

Er zijn in het buitenland meerdere ervaringen met hoe wolven van invloed kunnen zijn op de natuur. In de deelgroep is overeenstemming dat het nog niet duidelijk is hoe die ervaringen uit het buitenland te vertalen zijn naar de Nederlandse situatie. De vraag hangt samen met de visie op natuur en ruimte voor de natuur in Nederland. Hoe kan je natuur beheren? Wanneer ben je aan het 'tuinieren' in Natura2000 gebieden met hekken en rasters? Omdat wolven nog maar zo kort in Nederland terug zijn, is het te vroeg om iets te zeggen over de rol van wolven in de natuur.

Tenslotte

De visie over wolven in Nederland hangt sterk samen met een bredere visie op natuur en maatschappij. Geen van de deelnemers sluit ingrijpen uit, maar men verschilt van mening over de

RAAD VOOR DIERENAANGELEGHEDE

manier waarop ingrijpen gerechtvaardigd is. De deelnemers geven vooral aan dat er behoefte is aan en noodzaak gevoeld wordt voor duidelijkheid. Duidelijkheid over hoe we samenleven met wolven is in het belang van zowel mens als dier.

De deelnemers vragen aandacht voor de interpretatie en gebruik van de opbrengsten van deze dialoogsessie. De deelnemers zijn welwillendheid om naar elkaars perspectieven te luisteren en zijn benieuwd naar een vervolg.